

II. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ DÖNEMDE DEVLETLERİN TANINMASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Ezeli AZARKAN*

ÖZET

Bu makale uluslararası topluma üyeliği düzenleyen devletlerin tanınması konusunu tarihsel örneklerle incelemektedir. Son yirmi yılda dünyanın birçok bölgesinde yeni devlet olma veya yeniden devlet olma iddialarına tanık olunmaktadır. Bu iddia edenlerden Eritre, Slovenya, Hırvatistan Bosna-Hersek ve Kosova gibileri başarıya ulaştılar, Bouganville, Güney Osetya ve Çeçenistan da ise başarılı olmadılar. Bununla birlikte, bu iddiaların çoğunun ileri sürüldüğü ülkelerde şiddetli çatışmalar ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma devletlerin tanınması konusunu kapsamlı bir şekilde araştırmaktadır. Bu çalışma tarihsel örneklerinden kolayca çıkartılabilecek derslerin günümüzdeki sorunlara çözüm sağlayacağını ümit etmemekle birlikte, geçmişte benzer sorunlara bulunan çözümlerin günümüzdeki benzer sorunlarla bazı ortak özellikler taşıdığını görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Tanıma, Uluslararası Güvenlik, Belçika, Yunanistan, Polonya, Yugoslavya.

EFFECTIVE FACTORS ON RECOGNITION OF STATE BEFORE WORLD WAR II PERIOD

ABSTRACT

This article examines recognition of new states, the practice historically employed to regulate membership in international society. The Last twenty years have witnessed novel or reinvigorated demands for statehood in many areas of the world. The claims of some, like those Eritrea, Slovenia, Croatia, Bosnia Herzegovina, Kosovo, achieved recognition, those of others, like Bouganville, South Osetia and Chechnya, did not. However, even as most of these claims gave rise to serious conflicts.

---

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

This study seeks a comprehensive grasp of the practice of state recognition. It does so not out of hope that history store readily discernible solutions to current problems, but rather out of expectation that We may learn from past responses that shared at least some common features with the present ones.

Key Words: Recognition, International Security, Belgium, Greece, Poland, Yugoslavia.

GİRİŞ

Soğuk savaş sonrası dönemde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılması ile Gürcistan'dan bağımsızlığını ilan eden Abhazya'nın Rusya Federasyonu tarafından tanınması uluslararası ilişkiler ile uluslararası hukukun ortak kavramlarından olan devletlerin tanınması konusuna olan ilginin armasına neden oldu.

Devletlerin tanınması hukuk ve siyasetin örtüştüğü bir konudur. Bu nedenle, bu konuya ilişkin ortak uzlaşının olduğunu söylemek mümkün değildir. Fakat devletlerin bu konudaki uygulamaları incelendiğinde, 19. yüzyıldan beri uluslararası güvenlik ve uluslararası dengenin devletlerin tanınmasına etki eden önemli faktörler olduğu görülecektir.

Devletlerin tanınması konusu konusunda yakın zamana ilişkin birçok çalışma bulmak mümkün, geçmişe ilişkin çalışmaları bulmak ise oldukça güçtür. Bu çalışmanın amacı, devletlerin tanınmasına etki eden önemli faktörlerin uluslararası güvenlik, uluslararası denge ve devletlerin çıkarları olduğu örneklerle ortaya koymak, bu konudaki çalışmaların yetersizliğinin giderilmesine katkı sağlamaktır.

Bu amaçla çalışmada devletlerin tanınma sürecine ilişkin örneklere yer verilmektedir. Bu amaçla, ilk önce tanınma kavramına ilişkin kodifikasyon çalışmalarının yapılmadığı 19. yüzyıldan başlanarak günümüze kadar gelen süreçte devletlerin nasıl tanındığını ve bu tanınmayı etkileyen faktörlerin neler olduğu açıklanmaktadır. Bu paralelde, 19. yüzyılda Belçika ve Yunanistan'ın tanınma süreçleri incelenmektedir. Daha sonra, iki Dünya Savaşı arasındaki dönemde bağımsızlıklarını kazanan Polonya, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın tanınması incelenecektir.

I. I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ DÖNEMDE DEVLETLERİN TANINMASI

I. Dünya Savaşı öncesi dönemde devletler isteyerek veya gereksinimden kaynaklanan nedenlerden dolayı yeni devletlerin tanınması yönünde politikalar izlemeye başladılar. Çünkü siyasi ortam yeni devletlerin kurulmasına elverişliydi. Bu görünüm 1850'li yıllar ortasında kutsal ittifakın terk edilmesinden sonra daha fazla güç kazanmıştır. 1870'li yıllarda hanedanlık rejimleri gerilemeye başlamıştır.

Bu gelişme, Avrupa devletleri için göz ardı edilebilecek türden bir durum değildi. 1820–1870 yılları arasında mutlakıyetçi rejimlerin sayısında hissedilir derecede bir azalma olmuştur. Buna karşın, anayasal düzene sahip monarşilerin sayısında artış meydana gelmiştir. Ancak, bu değişimin zayıf ve geri dönüşebilir şekilde olmasından dolayı, kendi evlerinde siyasi ve anayasal liberalizmi destekleyen devletler ülkeleri dışında bunu destekleme prensibini kabullenememişlerdir. Büyük bir güç olan İngiltere ve Fransa Avrupa siyasetinin şekillenmesinde ağırlıklı rol oynamışlardır.

19.yüzyıl Avrupa'sında devlet tanıma haritası coğrafi çizgilerle bölünebilir; Belçika'nın bağımsızlığı, İtalya ve Almanya'nın birliklerini kurmaları, 1814-15 anlaşmaları veya bunların daha sonraki değiştirilmiş halleri. Avrupa'nın Güneydoğu bölgesinde bulunan devletler (Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya) Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasından oluşmuşlardır.

Bu devletlerin tanınmaları bazı ortak özellikleri taşırlar. Bu devletler de facto olarak kurulmalarından önce onların tanınmaları sorunu ortaya atılmamıştır. Bu işin dışında kalanlar sadece bu yarışmanın dışarıya zararı dokunmaya başlaması sonrasında duruma taraf olmuşlardır. Bu Stratejik Silahlar Azaltılması Sözleşmesi, Avrupa'daki Silahlı Kuvvetler Andlaşması ve Biyolojik Silahlar Andlaşması dâhil durum üçüncü tarafların güvenliği, devletlerarası paktların otoritesi veya bunların bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Güçlü devletlerin Avrupa düzeninin işleminde ortak sorumlulukları olduğu için, onlar tanıma konusunda öncü rol oynamışlardır.

Güçlü devletlerin işbirliği on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında zayıflamaya başlamıştır. Bu durum, özellikle, tek taraflı fetihlerin reddedilmesi konusunda ortaya çıkmıştır. Bu işbirliğinin zayıflamasının en iyi örneği, Alman birleşmesinde kendisini göstermiştir. İlk olarak, Avusturya ve Prusya, daha sonra Prusya tek başına diğer güçlere karşı büyümede ve onların diğer komşu ülkelere karşı zor kullanma isteklerine karşı koymada güçlük çekmiştir.

Yeni Avrupa devletlerinin sınırları de facto olarak çizilmiştir. Büyük güçler, o dönemde önceden yasal statüsü olan ve olmayan her iki tür devleti de tanımışlardır. Geçen süre içinde de facto olarak çizilen yeni devletlerin sınırları kesin sınırlar olarak tanınmıştır. Sınırların çizilmesinde ulaşım bütünlüğü, sınır koruması veya ekonomik gereksinimler gibi diğer faktörler etken olarak göz önünde bulundurulmasına rağmen, sınırların çizilmesinde belirleyici olan faktörler siyasi faktörlerdir.

1. Belçika'nın Tanınması

1790 öncesinde Avusturya'ya bağlı olan Belçika'nın Viyana Andlaşması ile Birleşik Hollanda Krallığına katılması kabul edilmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı uyuşmazlıklara ve şiddetli gerginliklere rağmen, Belçika ve Felemenk eyaletleri birliği 1820'li yıllara kadar varlığını korumuştur. Hollanda Kralı II. William'ın izlediği dilsel, ekonomik, idari, eğitim ve dini politikalar Belçika'da büyük gerginlikler yaratmıştır. Bunun sonucu olarak, bu politikalara karşı gün gittikçe büyüyüp gelişen bir muhalefet ortaya çıkmıştır. Açık ve zalimce uygulanan Felemenk kuralları Belçikalıların kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak hissetmelerine neden olmuştur¹. 1830 yılında Belçika'da Kral'a karşı bir isyan başladı. Kral II. William'ın Belçikalıların şikâyetlerini doğru teşhis edememesinden dolayı Brüksel'de geçici bir hükümet kurulmuş ve Ekim ayında "halkın istemlerine" dayanarak bağımsızlık ilan edilmiştir². Geçici yürütme organının yayınladığı tüm kanunlar "Belçika halkı adına" başlığıyla ilan ediliyordu. Yeni devletin başkanına "Belçikalıların Kralı" unvanı verilmiştir. Bu unvan 1790 yılında XVI. Louis'e verilen "Fransızların Kralı" unvanını çağrıştırmaktadır. Belçika isyanı hızlı bir şekilde yayılmış ve başarılı olmuştur. Belçika'nın bağımsızlık ilanından bir ay sonra Belçikalı askeri birlikler, Antwerpen dışında, tüm Belçika'da denetimi ele geçirmişlerdi.

Hızla verilen kayıplar sonrasında, Kral II. William 1815 Viyana Andlaşmasına dayanarak taraf ve garantör olan büyük güçlerin askeri müdahalesini talep etmişti. Büyük güçler, Belçika'da meydana gelen olayların Avrupa'nın stratejik durumuna geniş ölçüde değişiklik yapabileceği endişesiyle acilen ilgi göstermişlerdir. Ordusunda seferberlik ilan eden Rusya haricinde büyük güçler, Felemenk istemine önem vermek konusunda isteksiz davranmışlardır. İngiltere ve Fransa Belçika'da isyanın başlamasından sadece

¹ Philip Mansel, "The Foundation Of Belgium", **History Today**, Vol. 56, no. 5, May 2006, s. 21.

² Michael J. Kelly, "Political Downsizing: The Re- Emergence of Self-Determination and The Movement Toward Smaller, Ethnically Homogeneous States", **Drake Law Review**, vol.47,no.2,1999,s.230.

bir ay önce dış devletlerin başka devletlerin iç işlerine karışmaması yönündeki politikayı savunuyorlardı. Avusturya ülkesinden çok uzaktaki bu olaylardan kaygı duyuyor, Prusya ise herhangi bir savaşta asıl yükü taşımak istemiyordu. II. Wilhelm'e yardımdaki isteksizlik ve 1830 Kasım ayında Rusya Polonya'sında başlayan büyük çaplı isyan dolayısı ile Rusya Çarı I. Nicholas tek başına müdahale etmekten vazgeçti.

Belçika'da meydana gelen ayaklanmadan sonra, büyük güçler, her şeye rağmen, istenildiği takdirde Felemenk Kralına karşı sorunların çözümünde sorumluluk almaya karar verdiler. Seçilen yöntem Londra'da diplomatik bir konferansın toplanmasıydı. Her iki tarafın da Aralık ayı ortasında bunu resmen kabul etmesinden sonra, konferans toplanma amacının dışında geniş kapsamlı siyasi sorunların tartışıldığı bir platforma dönüştü. Bu sorunlardan biri de "1814 ve 1815 uzlaşmalarında kurulan sistemde Belçika'daki isyanın yarattığı sorunlar ve düzensizliğin çözüm"üydü³.

Flemenklerin yenilgisi ve bunun yerine Belçika geçici yönetiminin gelmesi, bölgenin stratejik öneminden dolayı, büyük güçleri Belçika'yı uluslararası yapısında değişiklikler yapma konusunda çalışmalar başlatmaya zorladı. Eski uzlaşmaların beklentileri karşılamadığı ve bundan dolayı da devam ettirilemeyeceği Londra Konferansının 7. Protokolünde⁴ açıkça belirtilmekteydi. Gerçekçi bir çözümün iki varlığın mevcudiyetini kabul etmekten başka çıkar yol bırakmadığı şüphe götürmez bir durumdu. Ancak, büyük güçler Belçika'nın bağımsızlığı konusunda açık olsalar da, aynı zamanda 1814–15 anlaşmalarından dolayı Krallığa karşı sorumluluk taşıyorlardı: "Hollanda'ya bağlı ve Hollanda Krallığının iç bir bölümü olarak Belçika Avrupa'nın bir parçası olma özelliğini ve diğer güçlere karşı anlaşma yapma hak ve yükümlülüğünü kazanmıştır. Kendisinin Hollanda'dan ayrılması onu bu yükümlülüklerden kurtarmaz. Konferans bu nedenle yeni bir yapılanma konusunu tartışacak, Belçika'nın gelecekteki bağımsızlığı ile diğer güçlerin güvenliğini ilgilendiren anlaşmaların bir çatı altında toplanması ve Avrupa'daki dengelerin korunmasını sağlamaya çalışacaktır"⁵.

Belçika'nın tanınması diplomatik gündemi sadece de facto bağımsızlık olarak meşgul etmiştir. İngiltere hükümeti Flemenk Kralı hakkında şüphelerini aylarca saklamış ancak Dışişleri Bakanı Palmerson açık olarak iki bağımsız devletin kaçınılmaz olduğunu açıklamıştır. Palmerson, İngiltere'nin Belçika olayları karşısındaki politikasının silahlı bir müdahaleyi reddetme yönünde olduğunu belirtmişti. O da selefının Latin Amerika ile ilgili olarak yaptıkları gibi: "Bu ülkelerin herhangi bir değişiklikte yeniden bir çatı altında

³ Protokol no.7, December 20, 1830, **House of Commons Parliamentary Papers (HCPP)**, vol.42, 1833, s.298.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

birleştirilmeleri hem Flemenklerin hem de Belçikalıların istemlerine aykırı olacaktır ve böyle bir kuruluşu güç kullanarak yerine getirmek istemini Majestelerinin hükümeti asla kabul edemez.” Böyle bir durumun İngiltere’nin ilkelerine aykırı olduğu öne sürülmekte ve “aksi bir durumun Belçikalıların iç işlerine karışmak olduğu ifade edilmişti. Benzer şekilde, bu koşullarda Avrupa’nın güvenliği tehlikeye girmediği sürece Belçika’ya askeri müdahalenin mümkün olmayacağını belirtti”. Fransız hükümeti de benzer görüşleri paylaşıyordu⁶.

Londra’daki Rus temsilcisi Hollanda Krallığına karşı bağımsızlığını korumak isteyen Belçikalıların koruma istemini görmüştü. Rusya yasal durumu korumak istemekte ancak Hollanda birliğine karşın Avusturya’nın korunması ve birliğinin sürdürülmesi için de destek istenebileceği olasılığını düşünerek daha fazla destek vermeye yanaşmamaktaydı. Kendisinin Ferdinand VII’nin çıkarlarını denizaşırı ülkelerde korumak istediğinden şikâyetçi olduğu gibi, Metternich de Felemenk Kralının Belçika politikasından yakınmaktadır⁷. En yakın dönem olan Ekim ayı ortalarında, Rus temsilci öneşzisine dayanarak karşıtlarına Hollanda olayının tamamen kaybedildiğini bildirmişti. Kutsal ittifak içerisinde Fransa Kralının Jacoben Fransız politikalarına yeniden başlamasından korkulduğu için, Avusturya’nın ana hedefi anlaşmazlığın çözümünün Fransa’nın Belçika’yı kendisine bağlamasında görmüştür.

Büyük güçlerce 20–27 Ocak 1831 tarihli Konferansın 11 ve 12 numaralı protokollerinde⁸ ayrılma şeklinin Belçika’nın bağımsızlık ve Geleceğinin Belirlenmesi başlığı⁹ altında sıralanan 18 maddelik anlaşma metni ile uyum içerisinde olması gerektiği belirtilmekteydi. Belçika’nın sınırlarının 1815 Viyana Andlaşmasında belirtildiği şekilde olacağı kabul edilmişti. Konferans kayıtlarına göre taraflar ortak bir anlaşma bazında uzlaşmamışlardır. Avrupa’nın dengelerini olası istilalar ile bozmamak için Belçika 1814-15 tarihli İsviçre modeli gibi tarafsız bir statüye kavuşturulacaktı. Ülkenin tarafsızlığı ve toprak bütünlüğü beş büyük güç tarafından kabul edilerek imzalanmıştır¹⁰.

İlk olarak Hollanda Krallığı konferansın bu kararlarını protesto etti. 7. Protokol’ün amacı birliğin yeniden sağlanamayacağını tespit etmek ve parlamenterlerden oluşan bir komisyon tarafından kanunlarda değişikliğe

⁶ J.S. Fishman, **Diplomacy and Revolution: The London Conference of 1830 and the Belgian Revolt**, CHEV, Amsterdam, 1988, s.56–57.

⁷ Ibid. s.58.

⁸ **Belgian Events**, Publication of the Belgian Embassy in London, London, 2005, s.13. <http://www.diplomatie.be/london/media/london/SpecialBE0512.pdf> (Erişim tarihi: 24. 08. 2009).

⁹ Protokol no. 11, January 20, 1831 and Protokol no.12, January 27, 1831, HCPP, vol.32, 1833, s.306–308.

¹⁰ Ibid.

gidilerek halkın büyük çoğunluğunun istemlerine cevap vermesini sağlamaktı. Diğer yandan, Protokol 7’de amaçlanan diğer bir hedef de 1814-15 antlaşmasının yasal kurallarında meydana gelen her ihlalin kurulu düzene zarar verdiğinin bilinmesiydi. Flemenk Kralı isyancı bir hükümetin Belçika içerisinde yerleştiğini ve konferansın ülkenin bölünmesi yolunda karar alma yetkisi olmadığını ve bu durumun ülke bağımsızlığını zedelediğini belirtmiştir. Bu konferans kararlarını Belçika hükümeti de kabul etmemiştir¹¹.

Her iki taraftan gelen hoşnutsuzluk karşısında beş büyük güç otoritelerini korumanın gerekli olduğuna karar vermişlerdi. Büyük güçler,1814–15 yılları arasında Hollanda Birleşik Krallığının kurulmasındaki gerekçelerin artık ortadan kalktığını gördüler. Bu paralelde, 19. Protokolde Hollanda ve Belçika arasındaki birliğin bozulduğunun bir gerçek olduğu belirtilmiş ve şöyle devam edilmiştir: “Kurmuş olduğu bağların kopma nedenlerini yargılamak bu güçlere düşmez. Ancak kendileri bu bağların koptuğunu tespit ettikleri zaman, amaçlarına uygun olarak bu birliğin yeniden sağlanmasına gayret göstermek onların görevidir. Ayrıca Belçika ile Hollanda arasındaki birliğin temellerinden birisini teşkil ettiği Avrupa sükûnetini sağlamak da onların görevidir. Bu amaçla güçler acilen toplanmışlardır. Görevleri kapsamında Belçika’nın bağımsızlık kazanmasının Avrupa dengeleri üzerindeki etkilerini dağıtmak ve güvenliği sağlamak onların haklarıdır”¹².

Andlaşmayı imzalamayan Belçika’nın amacı Konferansın sınırlar konusunda vermiş olduğu “Her ülkenin kendi hakları vardır, ancak Avrupa’nın da hakları vardır ve bu hak sosyal düzenin korunmasıdır” kararıdır. Belçika’nın andlaşmayı imzalaması, Hollanda ile imzalamış olduğu anlaşmayı ihlali “uzlaşmazlık ve savaş”a neden olacaktı. Burada dikkat edilecek husus, Avrupa barış ve düzeninin korunması ve çıkarlarının zarar görmemesinin amaçlanmıştır. Avrupa’nın beş büyük gücü antlaşmaya başka hükümler de koymuşlardı. Bu hükümlerden birisi; Avrupa’da yeni bir devlet doğmasına neden olan olaylar girmiş olduğu sistemin bozulmasına neden olma hakkını vermemektedir; çünkü değişiklikler eski bir devletin koşulları içerisinde meydana gelmiştir ve bu ülkeyi kendi sorunlarını çözme konusunda yetkili kılar.

Bu hükmün anlamı, Belçika’nın Hollanda veya sınırları uluslararası hukuk ile çizilmiş diğer ülkelerden toprak talep etme hakkının olmadığıdır. Büyük güçler yaptıkları açıklamada kendileri için kabul etmedikleri bir hakkı başka bir devlet için de kabul edemeyeceklerini belirtmekteydiler. Bu güçler Avrupa’daki güç dengesini korumak ve barışı sağlamak amacıyla bütün toprak

¹¹ Jhon Lowe, **Britain and Foreign Affairs, 1815–1885: Europe and Overseas**, Routledge, London and New York,1998,s.43.

¹² Protocol no.19, 19 February 1831,HCPP,vol.42,1833,s.318.

taleplerinden vazgeçtiklerini ilan etmişlerdir¹³. Belçika Anayasasında Belçika devletinin sınırlarının 1815 yılında çizilen sınırlar olacağı belirtilmektedir¹⁴.

Belçika'nın Hollanda'dan ayrılmasına ilişkin Andlaşma Lahey'de 15 Kasım 1831 yılında imzalandı¹⁵. Hollanda bu andlaşmayı 1839 yılında imzaladı. Belçikalıların bu başarısı, Avusturya'yı korkuttu. Avusturya Hollanda'nın yaşadığı sürecin kendisi için de geçerli olabileceği endişesine kapıldı. Ancak, bazı durumlar bu endişesini hafifletmekteydi, Belçika'nın monarşik bir yönetime sahip olması ve Belçika'nın Fransa ile Avusturya arasında tampon bir bölge olması.

Londra Konferansı Avrupa'nın büyük güçlerinin Avrupa'daki güç dengesini koruma konusunda işbirliği yapması bakımından başarılı bir konferans olmuştur. Belçika'nın başarılı olması siyasi liberalizmin yaygınlaşmasını hızlandırdı. Konferansın Avrupa'nın ortak çıkarları koruma yönünde başarılı sonuç elde etmesi büyük güçleri, Avrupa'daki güç dengelerini koruma konusunda ümitlendirmiştir.

2. Yunanistan'ın Tanınması

Osmanlı İmparatorluğuna yönelik Avrupa topraklarındaki etnik grupların ayrılıkçılık hareketinin tarihi 19. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Fransız devrimi ve (siyasi liberalizm ve etnik-kültürel bağların eşzamanlı vurgulandığı) Alman ulusal hareketlerinin etkisiyle ayrımcılık hareketi giderek şiddetini artırdı. Diğer etkenlerle birlikte, bu etnik grupların imparatorluk ile olan güçlü bağları giderek zayıfladı. Bu dönemde, Osmanlı'nın giderek güçsüzleşmesiyle, bu ayrımcılık hareketleri batıdaki Tuna Havzasından doğudaki Perslere, kuzeydeki ve kuzeydoğudaki Kafkasya'dan güneydeki Afrika'ya kadar yayıldı. Avrupa, Asya ve Afrika'ya geçiş yolu olan bu bölge büyük güçlerin çıkarlarının çakıştığı bir bölge olması nedeniyle kışkırtmalara ve müdahalelere oldukça açıktı. Çünkü bu bölgedeki kaynaklar, her dönemde diğer devlet ve imparatorlukların rekabetini ve çatışmalarını beraberinde getirmişti. Bu güçsüzleşme aynı zamanda, Osmanlı İmparatorluğu karşısında diğer devletlere önemli ölçülerde olanaklar sağladı. Bu sürede, Osmanlı imparatorluğu Viyana Kongresine katılmamıştı, dolayısıyla, Avrupalı beş gücün ortaklığı ile

¹³ Annex B to Protokol No.10., HCPP, vol.42, 1833, s.305.

¹⁴ 1815 yılında Luxemburg Düklüğü Hollanda'dan ayrıldı. Düklüğün Belçika'ya bağlanması isteği Avrupa'nın güçlü devletlerince ret edildi. Çünkü Belçika'nın hukuki varlığı ilk olarak 1815 Viyana Andlaşmasında belirtilmişti. 1790'dan önce Belçika Avusturya'nın bir parçası olduğu iddia edilmekteydi.

¹⁵ Andlaşmaya taraf olan devletler; Britanya, Avusturya, Fransa, Prusya, Rusya ve Belçika'dır.

oluşturulan Avrupa dengesinin güç dengesi içinde diğer Hıristiyan devletlerin sahip olduğu hukuk temelinde eşit egemen haklara sahip değildi.

Osmanlı topraklarından bağımsızlığını ilk ilan eden ülke Yunanistan'dır. Büyük güçlerin kaygıları ve endişeleri, Latin Amerika ve Belçika'yla benzer özellikler taşıyan bir oluşumun ortaya çıkmasıydı. 1821 yılında birdenbire ortaya çıkan Yunanistan ayaklanmaları ve bir yıl sonrasında yayınlanan bağımsızlık deklarasyonu, herhangi bir sonuç getirmedi¹⁶. Yunanistan'ın tanınmasının da bir yararı olmadı. İngiltere'nin sıkı müdahale etmeme politikası ve tarafsızlık politikasının İngiltere'nin çıkarlarına uzun dönemde olumsuz bir etkisi olmadı. Diğer yandan, Avrupa'nın güçlü devletlerinin oluşturduğu kutsal ittifak Rusya'yı da içine aldı. Kutsal ittifak, bağımsızlık mücadelelerinin kendileri için getireceği olumsuzlukları görmesine rağmen, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yapılan bu mücadelelere hoşgörüyü bakmışlardır.

Yunanistan yönetimi, devletin tanınması amacıyla Avrupalı büyük güçlere tek tek müracaat etti. Bu yıllarda ABD liberal demokrasinin gelişmesi yönünde politikalar izlerken, İngiltere anayasal monarşi, kutsal ittifak, hanedanlık rejimlerinin sürmesini Rusya ise Ortodoksların hamiliğini üstlenen politikalar izlemekteydi. Aynı zamanda, İngiltere ve Avusturya, Rusya'nın yayılmacı politikalarını engellemek amacıyla Rusya'ya karşı Osmanlı'nın yanında yer almaktaydılar. Bütün bunlara rağmen Yunanistan dışlanmıyordu. Büyük güçler Yunanistan'ın kuracağı monarşi ile Avrupa devletleri arasında kabul göreceğini belirtiyorlardı.

Yunanistan açısından olumsuz olan durum, Mısırlı paşaların köle ayaklamalarına karşı giriştiği mücadele nedeniyle Akdeniz'de uluslararası ticaretin ve gemi ulaşımının ciddi bir şekilde zarar görmesiydi. Bu yıllarda, Avrupalı büyük güçler arasında Balkanlar ve Yakın doğu üzerinde önemli çıkar çatışmaları sürmekteydi. Bundan dolayı, Akdeniz'de etkin devletler olan İngiltere, Fransa ve Rusya elçileri, aralarında çıkan uyuşmazlıkları çatışmaya varmadan çözebilmek amacıyla zamana zaman toplantılar düzenlemekteydiler. Bu devletler 1827 yılındaki Londra Anlaşmasında mevcut olan ateşkes talepleri ile arabuluculuk önerileri, Yunanistan'ın özerk bir devlet kurma yönünde oluşan uyuşmazlıkların sona ermesini beraberinde getirmişti. Yunanistan arabuluculuk teklifini kabul etti. Osmanlı devleti ise dış müdahale olarak nitelendirdiği bu teklifi reddetti. Üç devletin sunduğu arabuluculuk tekliflerinde, uyuşmazlık taraflarının bu teklifi kabul etmeleri vardı. Ayrıca, teklifin kabul edilmemesi

---

¹⁶ 1821 Laibach ve 1822 Verona Kongrelerinde, İngiltere ve Rusya'nın istemesine rağmen, Yunanistan'ın yardım talepleri ve tanınma isteği kabul edilmedi.

halinde üç devletin Akdeniz’de güvenliği sağlamak amacıyla olaylara müdahale etme kararına vardıkları belirtilmekteydi¹⁷.

Bu anlaşmaya uygun olan ilk uygulama, 1827 yılında Nevarino’da Türk - Mısır deniz kuvvetlerinin bozguna uğratılmasıdır. Daha önce de, 1825 yılında, Fransa, Mısır valisi tarafından ele geçirilen Moro Yarımadasını ele geçirmişti. Bu müdahale Yunanistan’ı tam bağımsızlığa kavuşturmadıysa da ona bağımsızlık yolunu açmış oldu. Gücü azalmış olan Osmanlı devletine karşı Avusturya’da üçlü ittifaka katılarak Güneydoğu Avrupa’nın yeniden şekillendirilmesi amacıyla Yunanistan’a bağımsızlık veya otonomi verilmesi yönünde bir politika izlemeye başladı¹⁸.

1828 yılında, Rusya Osmanlı İmparatorluğuna savaş ilan etti. Üç güç Londra anlaşmasında alınan kararların uygulanması amacıyla görüşmelere devam ettiler. Bu görüşmeler sırasında Avusturya tarafından, Yunanistan’ın sınırlarına ilişkin bir protokol sunuldu. Bu Protokole göre Yunanistan’ın sınırları çizilirken bazı ilkeler uygulanmalıydı. Bu ilkeler şunlardı: (1) Yunanlıların elinde bulundurduğu adalar ve kara parçaları Yunanistan sınırları içinde yer almalı (2) Hıristiyanların çoğunluğu oluşturduğu bölgeler Yunanistan sınırları içinde yer almalı (3) Yunanistan elinde olmamakla birlikte Yunanistan’ın denizden savunması için zorunlu olan tek adalar ve küçük toprak parçaları Yunanistan sınırları içinde yer almalıdır¹⁹.

1830 yılında yapılan görüşmeler sonucunda üç ana protokol imzalandı. Protokoller kurulması düşünülen Yunanistan’ın kendi yasaları çerçevesinde bağımsız bir devlet olması, kurulacak monarşik devletin kendi kurallarını kendisinin belirlemesini içeriyordu. Ayrıca, Protokollerde yeni bir devletin tam anlamıyla dini eşitlik ilkesini uygulamasını da önermekteydi. Çünkü Yunanistan sınırları içinde Müslüman Türkler ve Ortodoks olmayan Hıristiyanlar da yaşamaktaydı. Protokollerde bu insanların haklarının korunması amacıyla yeni devletten garantiler istenmekteydi. Yunanistan hukuki olarak tanınmasını sağlayan andlaşma Fransa, İngiltere, Rusya ve Prusya arasında 1832 yılında imzalandı. Yunanistan’ın bağımsızlık ilanından sonra geçen iki yıllık çalkantılı dönemden sonra gelen bu andlaşma üç büyük Avrupa devletine Yunanistan’a müdahale etme hakkını da vermekteydi. 1833 yılında Avusturya ve Prusya’da Yunanistan’ı tanıdı. Diğer Avrupa devletleri de 1833-1837 yılları arasında Yunanistan’ı bağımsız bir devlet olarak tanıdılar.

¹⁷ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınevi, İstanbul, 1997, s.55-59.

¹⁸ Ibid., s.58-61.

¹⁹ Protocol of December 12, HCPP, vol.32, 1828, s.661-681.

II. 1918–1945 YILLARI ARASI DÖNEMDE DEVLETLERİN TANINMASI

I. Dünya Savaşı sonrasında yeni devletlerin ortaya çıkmasında, ABD Başkanı Woodrow Wilson'un uluslararası ilişkilerde önemli gelişmelere neden olan politikalarının etkisi büyüktür. Yeni devletlerin ortaya çıkışını etkileyen en önemli etken Başkan Wilson'un ulusların kendi kaderlerini belirleyebilme hakkını (self-determinasyon) savunmasını içeren politikasıdır. I. Dünya Savaşı sırasında Başkan Wilson self-determinasyon hakkını çeşitli demeçlerinde ifade etmişti. Uluslararası kamuoyu bu yenilikçi gelişmeyi olumlu karşıladı. Teoride uygulanabilir bir hak gibi gözükse de self-determinasyon hakkının uygulanmasında ise çeşitli zorluklar vardı; Bağımsız devlet olabilecek ülkelerin kimin tarafından belirleneceği sorunu, bağımsızlık talebinde bulunacak ülkelere hangi koşullar aranması gerektiği... vb. sorunlar. Örneğin; 1918 yılında İrlandalılar İngiltere'den ayrılmak istediklerini Wilson'a iletiler. İrlandalıların bağımsız bir devlet kurmalarına kim yardım edecek veya sorumluluğu alabilecek bir uluslararası örgüt var mıydı?

I. Dünya Savaşı sonrası müttefik devletler yeni devletlerin ilan edilmesi veya oluşturulmasına yönelik politikalar izlemeye başladılar. Bu nedenle, devletlerin tanınması konusu gündeme geldi. Yugoslavya, Polonya ve Çekoslovakya gibi yeni kurulan bazı devletler I. Dünya Savaşı sonrası barış konferanslarına katıldılar. Bu dönemde uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınmak büyük ölçüde büyük devletlerin izleyecekleri politikalara bağlıydı.

Paris Barış Konferansına katılan üç devletin tanınma süreci yeni devletlerin tanınması ve sınırlarının çizilmesi yönünden önem taşımaktadır. Paris Konferansında yeni devletlerin sınırları çizilirken, 19. yüzyıldan bu yana kabul gören yeni devletlerin fiili olarak toprak parçalarını ellerinden bulundurma zorunluluğu ve bu topraklarda yaşayanların gönüllü olarak yeni devleti kabullenme şartlarından vazgeçilmiştir. Bu durum, Avrupa'nın farklı etnik yapıda olan grupların birçok yerde iç içe yaşamalarından kaynaklanmaktaydı. Kaldı ki, 19. yüzyıl Avrupa'sında yeni devletlerin sınırlarının çizimine ilişkin genel bir ilke bulunmamaktaydı. Aynı durum Paris Konferansı için de söz konusudur. Başka bir deyişle, Paris Konferansında da yeni devletlerin sınırları çizilirken Konferans katılımcısı devletler arasında sınırların çizimine ilişkin tam bir uzlaşma sağlanamamıştı. Bununla birlikte, Konferansa katılan devletler arasında Wilson'un uluslara self-determinasyon hakkının tanınması temelinde yeni devletlerin sınırları belirlenirken bazı ilkeler göz önünde bulundurulmaya çalışıldı. Bu ilkeler; uygulanması olanaklı bir sınır veya tarihsel sınırlar ya da yeni devletin ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak kendi kendine

yetebilecek kaynaklara sahip olabilecek bir sınır, yeni devlete toplumda bütünleşmeyi sağlayacak ve mümkünse denize ulaştırabilecek bir sınırın çizilmesine dikkat edilmeliydi. I. Dünya Savaşının galip devletleri Savaş sonrası düzenlemeye çalıştıkları uluslararası düzende nelere öncelik verecekleri konusunda uzlaşma içinde değillerdi. Savaş sırasında kullanılan kavramlar belirsiz ve içerik bakımında uygulaması zor olduğundan Çekoslovakya, Yugoslavya, Yunanistan, Romanya benzeri bağımsızlıklarını kazanan devletlerde bu kavramları herkesin kabullenebileceği bir şekilde uygulanabilmesi oldukça zordu. Çünkü birçok etnik grup Wilson'un self-determinasyon hakkına ümit bağlamıştı. Ancak, Konferans kararları herkesi memnun etmedi.

Paris Barış Konferansı devletlerin tanınması konusunda birçok yenilik getirdi. Milletler Cemiyeti (MC) Şartı çerçevesinde devletlerin siyasal bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ve korunması konusunda genel bir uzlaşma sağlandı. Benzer şekilde, işgal edilen topraklarda kurulacak yeni bir devletin tanınmaması, Stimson Doktrini, genel bir kabul gördü. Bu paralelde, Japonya'nın işgal ettiği Çin topraklarında kuruluşu ilan edilen Manchukuo Devleti MC üyeleri tarafından tanınmadı.

Bu dönemde devletlerin tanınmasında siyasi etkenlerin ne kadar etkin olduğunu gösteren örnek Polonya, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın tanınmasıdır. Bu açıdan bu üç devletin oluşum ve tanınma sürecini incelenecektir.

1. Polonya, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın Tanınması

Polonyalılar uzun süreden beri bağımsız bir devlet kurmak için mücadelelerini sürdürmekteydiler. I. Dünya Savaşı sırasında Çek ve Slovak Liderler birleşik bir devlet kurmayı amaçladıklarını ifade etmişlerdi. Slovenler, Hırvatlar Güney Slav Devleti kurma amacında olduklarını, bu konuda Sırpların 1917 yılında kendilerine olan talepleri kabul ettiklerini açıkladılar. I. Dünya Savaşı galibi müttefikler için temel sorun, bağımsızlık taleplerini ne dereceye kadar desteklemektir. Diğer yandan, müttefik devletler savaşa öncelik verilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Onlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu savaşta hızlı bir şekilde yenmek ve Alman askeri gücünü yok etmek istemekteydiler. Diğer yandan, Müttefik devletlerin sürgünde olan etnik grup liderlerin birçoğu tarafından dile getirilen ve 1914 yılından önceki dönemde tarihsel temeli olmayan talepleri nasıl değerlendirecekleri açık değildi. Bu açıdan müttefik devletler, kendilerini Fransa'nın Kuzey Amerika'dan 1775 sonrası karşı karşıya kaldığı duruma benzer bir durumda buldular. Fransa'nın İngiltere'ye olan sert düşmanlığı, İngiltere'ye 13 sömürgecinin özgürlük olasılığının artmasına ilişkin düşünceleri kabul ettirdi. Fakat onların tanınması,

basit bir uyum sorunu değildi. Fransa hareketi yasalar ve devletin toplum normları açısından haklı göstermeyi gerekli buldu. Bu nedenle, müttefik devletler bu sorunun hukuk içersinde nasıl çözebilecekleri konusunda uzlaşma içinde değillerdi. Bu belirsizlik sürerken, etnik hareketler de müttefikler ile birlikte I. Dünya Savaşında mücadele vermekteydiler.

İtalya, Fransa ve Rusya'daki savaşların asker kaçakları, hükümlü Çek ve Slovaklardan oluşan askeri birlikler ile Sırpın Yugoslavya fikrine verdikleri güçlü destek Çekoslovakya ve Yugoslavya bağımsızlık hareketlerini güçlendirmiştir. Çekoslovakların bir ordu kurması ve müttefik devletler ile birlikte savaşmaları halkların yaşadığı topraklar üzerinde bir devlet kurma amaçlarını gerçekleştirme yönünde büyük katkısı olmuştur. Çekoslovak ordusunun, özellikle, Sırbistan'daki operasyonlara katılması onlara karşı Balkan ülkelerinde büyük sempati duyulmasına sebep oldu. Çek ve Slovaklar 1918 yılına kadar savaşa katılan diğer ülkelere oranla daha çok can ve mal kaybına uğradılar. Avusturya-Macaristan'ın kuzeyindeki Slavlar Sırpınla birlikte ortak bir devlet kurmayı istemekteydiler. Ancak, bu proje Sırpın müttefikleri tarafından karşı çıkılması üzerine askıya alındı.

1918 yılı Haziran ayında Çekoslovakya Ulusal Konseyi Fransa'ya başvurarak Çekoslovakya hükümetinin tanınmasını istedi. Fransa da Çekoslovakya Ulusal Konseyinin Çekoslovakya mücadelesinin en üst kurumu olarak tanıdığını açıkladı²⁰. 1918 yazına doğru, şahsen Avusturya-Macaristan'ın yok olması gerektiğine inandığını söyleyen ABD'li Bakan Lansing Çekoslovakya'yı bir devlet olarak tanıması gerektiği önerisini Başkana ilettili. Yine de hükümetin bağımsız bir devleti tanınmasının, "Başka bir milletin boyunduruğu altında olan ve toprakları daha üstün bir güç tarafından zapt edilen milletlerin özgür olmaya ve kendi topraklarına hâkim olamaya hakkı vardır" ilkesi üzerine temellendirdiği politikasını tedrici bir şekilde uygulaması gerektiğine dikkat çektili. Lansing "Yeniden oluşması kesin olan devletlere yönelik tam anlamıyla uygulanamayacak politikalarından kendimizi mümkün olduğunca sakınmalıyız" tavsiyesinde de bulundu²¹. Bakanın tavsiyesi geçmişteki politikaları desteklemektir. ABD İngilizlerin 1823 yılında Yunanlılara yaptıklarından veya Fransızların 1861 Konfederasyon'a yönelik politikalarından farklı bir biçimde, Çekoslovakların mücadelelerini kabullenmeyi ve daha sonra sorumluluğu mücadelelerinin sonucuna bırakan bir politika izledi.

²⁰ Victor S. Mamatey- Radomir Luza, **The History of Czechoslovakia Republic 1918-1948**, Princeton University Press, New Jersey, 1973, s.33-34.

²¹ United States Department of State / Papers relating to the Foreign Relations of the United States. The Lansing papers, 1914-1920 (in two volumes), Volume II (1914-1920), s.139-140, <http://digioll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=goto&id=FRUS.FRUS1914-1920v2&isize=M&submit=Go+to+page&page=139> (25.03.2009).

Böylece Amerika tanıma politikasında Fransızların safında yer aldı. Bu devletlerin tanıma politikalarına paralel olarak, İtalya ve İngiltere’de Çekoslovak ordusunun her iki halkın ortak hareket ordusu ve Çekoslovak ulusal konseyini de en üstün otorite olarak kabul ettiler. 1918 yılının Yazı ve İlkbaharı boyunca Wilson’un Avrupa halkları üzerindeki etkisine rağmen, I. Dünya Savaşına katılan devlet temsilcileri Amerikan siyasetçilerinin fazlasıyla korkak olduğunu düşünmeleri kayda değerdi.

Çek-Slovak halkları Avusturya-Macaristan ve Almanya’ya karşı silahlanıyorlar ve savaş hukukuna uygun olarak kendi subaylarının emrindeki orduları bu imparatorluklara karşı yürütülen savaş bölgesinde konuşlandırmıştılar. Çekoslovaklar bağımsızlık amaçlarını gerçekleştirmede Çek-Slovak ulusal konseyinin mutlak siyasi otoritesine güveniyorlardı. ABD hükümeti bu şekilde organize edilmiş bir devletin Çekoslovakya’nın Almanya ile Avusturya-Macaristan devletleri arasında var olduğunu tanımıştı. Aynı zamanda, Çekoslovak Ulusal Konseyinde Çekoslovakların askeri ve siyasi ilişkilerini yöneten düzenli bir otorite tarafından kontrol edilen “de facto” bir hükümet olarak tanınmıştı. Başlıca müttefiklerin benzer durumlarıyla beraber Amerika’nın, Çekoslovakya’nın silahlı güçlerini tanınması onun Çekoslovakya’nın bağımsızlığını tanıdığı şeklinde yorumlandı; fakat bu yanlış bir görüştü.

Çekoslovakya bağımsızlık hareketinin en büyük başarısını bu geçici ve değişken hareketlerden veya müttefik güçlerin herhangi bir kamuoyu desteğinden değil, 1918 yılı başlarındaki çöküşte harekete geçirilen ve olağanüstü bir hızla çöken Avusturya-Macaristan’ın yönetim birimleri ve silahlı güçlerinin dağılmasından sağlamıştır. Avusturya parlamentosunun Çek, Yugoslav ve Polonyalı milletvekilleri, protesto amaçlı, Viyana’yı terk ederek Prag, Zagreb, cracow, Ivov ve diğer şehirlere ulusal hareketlerinin örgütlenmesine yardım etmek için gittiler. Buna karşılık, Alman ve Avusturyalı milletvekilleri etnik bir Alman-Avusturya devleti için çağrıda bulundular. Macaristan’da hükümet, yenik bir devlet olarak toprak kaybı korkusuyla, 1867 yılında Avusturya ile yaptığı federal yönetim anlaşmasından çekildiğini ilan etti. Avusturya federasyonunu ilan edip de çöküşünü durduramayan Avusturya-Macaristan İmparatoru Karl, Federasyonun çöküşünü önleyemediğinden dolayı 11 Kasım 1918 tarihinde tahttan indi. Bir gün sonra, Alman-Avusturya Cumhuriyeti ilan edildi. Buradaki amaç, 1848–1871 sonrası Pan-Alman planlarıyla Alman Cumhuriyetinin bir parçası olmaktı. 16 Kasım 1918 tarihinde Macaristan hükümeti de cumhuriyet ilan etti.

Savaş sonrası dönem Orta ve Doğu Avrupa için son derece istikrarsız bir süreçti. Fakat, 3 Kasım 1918 tarihinde Çekoslovakya, Polonya ve Yugoslavya ateşkesten hemen sonra Habsburg hükümetinin kalıntılarından kendi devletlerini

kurmayı başardılar²². Müttefik güçler, tanıma sürecinin Paris Barış Konferansında sınırların belirlenmesiyle tamamlanacağını belirttiler. Dolayısıyla, bu üç devletin kurulması tartışılmazdı. Müttefik devletler ve yenik güçler Polonya, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın meşru devletler olduğunu kabul ettiler. Yeni devletlerin en önemli sorunu uluslararası sınırlarının çizilmesi sorunuydu²³.

Bu sorunun kolay çözümlenecek bir sorun olmadığını ateşkesin sonuçlanmasıyla belli oldu. 1918 yılı sonu ve 1919 yılı başında yeni devletler kendilerinin kabul ettikleri topraklara yavaş yavaş denetimlerini yaymaya başladığında sınırları belli toprakların onlara katılması için gereken nüfus desteğinin çok belirsiz olduğu ve komşu ülkelerde katılmak isteyip de katılmayan birçok insan topluluklarının olduğu açığa çıktı. Artan iddialar Polonya, Çekoslovakya ile Teschen²⁴, Spis ve Orava için, Batı Ukrayna Cumhuriyetiyle Doğu Galicia için, Litvanya Cumhuriyetiyle Vilnius için uyuşmazlıklar sürüyordu. Ayrıca Rusya Bolşevikleriyle de doğu sınırına ilişkin olarak uyuşmazlıklar sürüyordu. Yugoslavya Doğu Adriyatik sahillerindeki birkaç şehir ve alan için İtalyayla, Avusturya Cumhuriyetiyle Carinthia için, Romanya ile Banat için ve Arnavutluk ile Yugoslav-Alben sınırı için uyuşmazlıkları vardı. Çekoslovakya Avusturya ile Sudeten Almanların birleşmesi üzerine uyuşmazlığı bulunuyordu²⁵. Barış Konferansının gündemine geldiğinde bu gibi toprak uyuşmazlıkları arttı. Aslında, Paris'teki görüşme sürecinde bu üç devlet komşularıyla her şeyi konuşmuş (Yugoslavya ile Yunanistan hariç) ve bu uyuşmazlıklar taraflar arasında sert tartışmalara neden olmuştu.

19. yüzyılda yeni devletlerin sınırlarını belirleyen temel ilke de facto olarak sınırların belirlenmesiydi; yıkılan devletin yerini alan yeni devlet veya devletler eski devletin ülkesi sınırları içinde kurulur, uyum bu şekilde sağlanırdı. Bu uyum etno-kültürel bakımdan değil, daha çok medeni-siyasi yönden anlaşıldı: Thessaly ve Epirus'un etnik yapısını Yunanlar oluşturmalarına rağmen Yunanistan'ın dışında bırakıldı, çünkü Yunanistan'daki ayaklanma sırasında bu bölgenin sakinleri ayaklanmaya katılmamışlardı. Bu durum, onların Osmanlı İmparatorluğuna olan sarsılmaz bağlılıklarının göstergesi olarak algılandı. Avrupa'da de facto olarak yeni devletlerin sınırlarının belirlenmesinde birkaç faktör etkili oldu. Bu faktörler; askeri, stratejik, ekonomik ve nüfus gibi faktörlerdi. Yeni devletlerin de facto olarak sınırlarının belirlenmesinde diğer önemli etken de Avrupa ittifakının içindeki siyasi dengeyi korumaktı. Bu durum görünürde var olan "status quo"daki değişikliklere uygun olacağını

²² M.B. Biskyaski, **The History of Poland**, Greenwood Press, London, 2000,s. 51.

²³ Mamatey-Luza,a.g.e.,s.35-36.

²⁴ Ibid.,s.34-35.

²⁵ J.V. Polisenky, **History of Czechoslovakia in Outline**, London,1991,s.111-113.

gösteriyordu. Yeni devletler içersinde farklı etnik yapılar bulundurmalarına karşı, 1828 Poros Protokolünde kaynaşmış değişik toplulukların olduğu yerde ayırım çizgisi olmayacağını belirten hükme dayanılarak²⁶, yeni devletler adaletli davranmak ve kendi halklarına karşı hiçbir şekilde ayrımcılık yapmayacaklarına dair garanti vermek zorunda kaldılar.

Bütün bunlara karşın, yeni devletlerin sınırlarının çizilmesinde genel kriterler neler olabileceğine ilişkin bir uzlaşmaya varılması, Paris Barış Konferansında ele alınacak kadar kolay bir konu değildi. Wilson'un self – determinasyon hakkındaki bildirisi bağımsızlık mücadelesi veren iddia sahiplerini ve karşıtlarını cesaretlendirdi. Fakat müttefik devletler onlar arasında orta bir yolun bulunması konusunda oldukça zorluklarla karşılaştılar. Avrupa'nın toprak paylaşımı sorunlarına ilişkin olarak etkin olan dört güç bile self determinasyon'a ne kadar izin verileceğine karar veremediler. İtalya kendi çıkarlarıyla çatıştığı için self-determinasyon'a soğuk bakmaktaydı. Fransa'da self determinasyon yeni güç dengelerini ortaya çıkardığı için İtalya ile aynı çizgide yol alıyordu. Polonya ve Çekoslovakya'nın Almanya'yı hem doğu hem de batıdan kuşatacak kadar güçlenmesi önemli bir olaydı. İngiltere'nin duruşu, Wilson politikalarına yakın bir politikaya işaret ediyordu.

Wilson'un ortaya atığı self-determinasyon kavramına ilişkin tartışmalı konular Paris Konferansı başladığında iyice belirginleşmişti. Tartışılan konulardan birisi çok sayıda etnik kökenin birlikte yaşadığı toprakların geleceğinin belirlenmesi sorunuydu. Bu sorunu barındıran coğrafik yerleşim birimlerine bakıldığında, I. Dünya Savaşındaki durum 1828 veya 1878 yıllarında çözülmesi gereken sorunlardan daha karmaşık ve daha fazlaydı. Banat, Doğu Galicia, Carinthia, Istria, Fiume (Rejika), Yukarı Silesia, Vilnius gibi birçok etnik kökenin yaşadığı yerlerde her etnik köken kendi başlarına ayrılma talebinde bulunabilirdi. Ancak, bu taleplerin uygulanması imkânsızdı. Yeni azınlıklar değişen sınırlara bakılmaksızın ortaya çıkacaktı; bazı halklar kalmayı istediği tarafta, bazıları ise istemedikleri bir devletin sınırları içinde kalabilirler. Temel sorun, insanların özgür iradeleriyle hangi tarafta kalacaklarına karar vermesi ve bunun nasıl sağlanacağı sorunuydu. Örneğin; Fiume kasabası İtalyan çoğunluğa sahipti fakat Purto Barros'un (Susak) çevre yerleşim ve köylerini hesaba katarsak çoğunluk Hırvatlardan oluşuyordu. İtalya tüm çevreyi Fiume'nin çoğunluğu temelinde, Yugoslavlar ise çevre yerleşim bölgeleriyle birlikte Fiume'nin ele alınmasını talep ediyorlardı. Hangi iddianın ikna edici olduğu belli değildi. Referandum bu tür durumlara uygun bir çözüm değildi. Çünkü bu gibi durumlarda seçmen sayılarını adil olarak belirlemek oldukça güç bir durumdu. Kaldı ki, referandumda kazanması olası olmayan bir tarafın

²⁶ C.W. Crawley, **The Question of Greek Independence: A Study of British Policy in the Near East, 1821–1833**, Cambridge, 1930, s.145. <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=4912048#> (11.02.2009).

referandumu desteklemesi imkânsızdır, dolayısıyla referandum desteklenmez. Bu nedenle, sorunun çözümü amacıyla bağımsızlık talebinde bulunan ülkeler ve Konferans katılımcıları devletler yöre halkının isteklerini, onların etnik kökenlerine göre tartışmaya ve iddiaları çeşitli nüfus istatistiklerine ve nüfus bilgilerine göre desteklemeye meyilliydiler. Ancak, bu yöntem sorunun tümüyle ortadan kalkması için yeterli değildi. Yugoslavya Carinthio'yı, büyük oranda Sloven nüfusu barındırdığı için ülkesine katmak istedi. Fakat yerel Slovenler bu yeni devlete katılmada istekli görünmüyordu. Sonuçta, yeni bir referandum yapılıncaya Slovenlerin büyük çoğunluğu Avusturya'yı seçti. Aksine, de facto sınır çizme ilkeleri, iddialardan ve bu gibi etnik nüfustan çok, somut gerçeklere dayandırarak iki sorunun da artmasını önledi. Wilson ilkeleri her halkın kendi kaderini kendisinin belirlemesi kavramsal olarak daha çok çekiciydi. İnsanların hangi birliğe bağlı olacağını, onların kararına bırakmak kadar daha ilerici bir şey yoktur. Fakat bunun uygulanması oldukça zordur.

Bağımsızlık taleplerini ileri süren halkların istekleri her ne kadar haklı olsa da yeni Avrupa devletleri kendilerini bu yöndeki toprak talepleriyle sınırlamadılar. Varisi oldukları 19. yüzyıl devletleri gibi, onlar da oralarda yaşayan halkların istememelerine rağmen sınırların belirlenmesinde, ekonomik entegrasyon, coğrafik birlik, tarihi haklar veya stratejik gereklilik gibi sebeplerden dolayı hak iddia ettiler. Prag hükümeti, Alman halkının çoğunlukta olduğu Prag'ı oranın tarihi Bohemian krallığına bağlı olduğu, dağlık yapısının çoğunluğu düz olan merkezi askeri açıdan korumada vazgeçilmez olduğu, endüstriyel ve doğal kaynaklarının Çekoslovakya'nın ekonomik özgürlüğü için çok önemli olduğu iddialarıyla işgal etti. Son imparatorluk parlamentosu Avusturya ve Sudeten Alman milletvekilleri, bunun "self determinasyon" kavramına aykırı olduğunu söyleyerek protesto ettiler, adil bir referandum istediler. Fakat, bu istek müttefikler tarafından reddettiler²⁷.

Polonya'nın durumunda, tüm Polonyalıları kapsayan bir sınır isteği, Wilson'un "14 ilkesi"nde belirttiği gibi, aslında ortak talep olan Polonya'nın "özgür ve güvenli" bir şekilde denize ulaşmasıyla çakışıyordu. Polonya'nın kıyılarına ulaşması sadece etnik Almanların çoğunlukta olduğu bölgelerle işbirliği içinde olmasıyla mümkündü. Polonya delegasyonunun 1772 yılındaki Polonya'nın sahip olduğu sınırların esas alınarak sınırlarının çizilmesini istedi. Curzan hattı²⁸ olarak bilinen bu sınır düzenleme talebi Konferans katılımcı devletlerce

²⁷ Bu nedenle, Çekoslovakya, Çek, Slovak ve azınlık Almanlardan oluşan bir devlet oldu. Bkz. Hugh Lecaine Agnew."New States, Old Identities? The Czech Republic, Slovakia, and Historical Understandings of Statehood", **Nationalities Papers**, Vol. 28, No. 4, 2000,s.627-628.

²⁸ Paris Konferansında Polonya sınırı Curzan hattına göre çizilmedi. Çünkü Rusya Konferansa davet edilmemişti. Polonya Bolşevik rejimine karşıydı. Polonya'nın doğu sınırı 1921 Riga Andlaşmasıyla çizildi.

desteklenmedi²⁹. Yugoslavya, İtalya ile olan sınırlarının 1915 Londra Andlaşmasına göre çizilmesini istemiyordu. Çünkü, Söz konusu Andlaşmada nüfus yoğunluğunu Slovenler ve Hırvatların oluşturduğu stratejik öneme sahip topraklar İtalya'ya verilmişti. Fakat Yugoslavya delegasyonu, Scutaria'nın, Kuzey Arnavutluk parçasını, stratejik nedenlerden dolayı istiyordu. Ancak, Yugoslavya Bulgaristan'ın, Bulgarlara etno-kültürel benzerlik gösteren insanların çoğunlukta olduğu Sırp Makedonya'sı üzerinde hak iddia etmesi veya Arnavutluğun Arnavutların çoğunlukta olduğu fakat Sırp için tarihi ve dini değeri yüksek Kosova üzerinde hak iddia etmesini desteklemiyordu.

Yukarıda belirttiğimiz durumlara rağmen, müttefik liderlerin ve çeşitli komisyonlarda çalışan uzmanların çoğu sınırlar çizilirken bu sınırlar içinde yaşayan insanların taleplerine karşı tümüyle duyarsız davranmamışlardı. Bu amaçla, Savaş sonrası bir düzen oluşturmak için birkaç yöntem denendi. Paylaşılamayan topraklarda referandum planlandı. Danzig (Gdansk) ve fume, konferansta en çok tartışılan iki şehir, sonunda herhangi bir devlete bağlanmaktansa, uluslararası bir kimliğe sahip “özgür şehir”ler statüsüne sokuldu. Bu çözümün Viyana Andlaşmasında paylaşılmayan şehir Cracow'dan farkı, her iki şehrin yönetimi seçilmiş müttefik güçlerin değil de MC sorumluluğunda olmasıdır. Savaş sonrasında çok az sayıda sınır, etnik kökene bakılarak çizilmiştir³⁰.

Yeni devletler Versailles³¹ ve St. Germain³² Andlaşmalarıyla Almanya ve Avusturya ile “ırk, dil, din bakımından çoğunlukta farklı azınlığın” çıkarlarını koruyacaklarını hüküm altına aldılar. Bu andlaşmalarda, Berlin andlaşmasına benzer (1878), verdikleri sözlere bağlı kalmaları bir grup büyük Avrupalı devletlerin gözetiminden ziyade MC tarafından gözetim altına alınmasıyla azınlıkların kültürel ve sosyal hakları uluslararası bir güvence altına alındı. Bu durum aynı zamanda MC'nin Savaş sonrası düzende önemli rolünün bir göstergesidir.

Bunlar “self determinasyon” kavramına kaçınılmaz birebir istisna olarak görünse de, “self determinasyon” ile ekonomik, coğrafik, tarihi ve stratejik faktörler arasındaki denge olmadık talepleri kışkırtır, uzlaşmayı zorlaştırır ve iddialar arasında kaçınılmaz bir tutarsızlığın meydana çıkmasına sebep olur. Fakat belirlenen sınırlarda kaybeden tarafı oluşturanlar bu düzenlemeleri

²⁹ Shiv Lal, **Politico-Legal History of Nations, Poland**, New Delhi, 1996,s.30–32.

³⁰ F. Reddawy- J.H. Penson- O. Halecki- R. Dyboski, **History of Poland**, Cambridge University Press, Cambridge,1941,s.572-573. Örneğin; Yugoslavya-Romanya sınırı iki ülke sınırında yaşayan Sırp ve Roman nüfusu göz önünde bulundurularak çizilmiştir. Benzer şekilde Çekoslovakya – Macaristan sınırı sınır bölgelerinde yaşayan Slovak ve Macar nüfus göz önünde bulundurularak çizilmiştir.

³¹ Madde 86. ile Çekoslovakya ve madde 93 ile Polonya.

³² Madde 51. ile Yugoslavya ve madde 57. ile Çekoslovakya.

ikiyüzlülüğün çifte standartları ve adaletsizlik olduğunu belirtmişlerdir. Hiçbir taraf, belirsiz kriterlerin kendi dezavantajına kullanılmasını onaylamaz. Sdetenland'siz Çekoslovakya sağlıklı bir endüstriyel üs yahut yeterli bir iç savunma yapma konusunda büyük sıkıntılar yaşardı. Aynı şekilde, batıda bir kara yolu olmasa Polonya Baltık denizinde ekonomik ulaşım olanaklarından yoksun kalacaktı. Fakat, bu her iki bölgede de yaşayan etnik Almanlar bu düzenleme konusunda ikna edilemedi. Onlar, Polonyalılara ve Çeklere alet olmak istemiyorlardı, Wilson'un "self determinasyon" ilkesinin kendileri için nedensizce reddedildiğini düşünüyorlardı. Yukarı Silesia, Allenstien ve Marienwerder'deki Almanların istekleri referandumda ses getirdi. Fakat Almanların diğer Alman nüfuslu topraklarda tutulmasına yetersiz kalan tepkiler ne Almanya'yı ne de Almanları tatmin etti³³. Aynı zamanda, azınlık haklarının teminatı teklifi de Almanları yatıştırmadı, azınlık olmak istemediler. Vesailles'deki Alman delegasyonu Wilson'un kendi sözlerini hatırlatarak Barış Andlaşmasıyla kendilerinin ve kendi topraklarının sanki birer malmış veya rehineymiş gibi takas edilmesini kabul edilemez olduğunu söyledi. Fakat bu itiraz konferansın kararını değiştirmede. Macar delegasyonunun da benzer itirazları, sınırındaki 3 milyon etnik Macar'ın, Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya arasında bölüşmesini engellemek amacını taşıyordu, kabul edilmedi. Mağlup devletlerin konferans öncesi beklentilerinin tersine balkanların yeni devletlerinin (ve eskilerin) çıkarları yenilen devletlerin self determinasyon ilkesine üstün gelmesine izin verildi.

Yine de, hayal kırıklığı balkanlar bölgesi içinde de mevcuttu. Genel olarak, Stratejik ve güvenlik kriterler çerçevesinde Çekoslovakya ve Polonya'nın sınırları çizildi. Nüfusundaki büyük değişikliğe rağmen Avusturya, MC'nin onayı olmadan Almanya ile birleşme hakkından feragat etti. İtalya'nın Alman nüfuslu Güney Tyrel'u almasına rağmen, İtalya delegasyonu hala Doğu Adriyatik'teki toprak iddiasının müttefik devletlerce desteklenmediğinden yakındı. Doğu Galicia Ukraynalıları "Batı Ukrayna Cumhuriyetinin" Polonya mağlubiyetinden sonra başlıca müttefikleri tarafından yüzüstü bırakılmasını şiddetle kınıyorlardı³⁴. Polonya'ya Curzan hattının kabul ettiremeyen veya onun eski Avusturya bölgesinden çekilmesi için kuvvet kullanma konusunda isteksiz olan müttefikler sonunda üç milyon Ukraynalı nüfusuyla Doğu Galicia'yı Polonya'nın bir parçası olarak tanıdılar.

Yeni devletlerin tanınması ve tanıma için yeni devletlerin azınlık andlaşmalarına taraf olması şartına bağlanması, yeni devletler ile müttefik devletler arasında uyuşmazlığa neden oldu. En önemli uyuşmazlık konularından biri de azınlık haklarının güvencesiyle ilgiliydi. Bu konuda Polonya'nın itirazları vardı. Polonya, azınlıklara geniş haklar verilmesi ve bu hakların uluslararası

³³ Derek Heater, **National Self-Determination**, Macmillan, London,1994,s.135-148.

³⁴ O. Halecki, **History of Poland**, J.M. Dent & Sons Ltd, London,1955,s.286-287.

düzeyde korunma sağlanması halinde güvenliğinin büyük ölçüde zarar göreceğini iddia ediyordu. Polonya azınlıkların kendi haklarının yabancı devletlerin garantisinde olduğunu bilmeleri halinde, onları siyasi bir gelecek yönünde ümitlendireceği ve çoğunlukla bir arada yaşamaları konusunda zorluklarla karşılaşmalarına neden olacağını ileri sürüyordu³⁵. Azınlıklar konusunda uluslararası destekli düzenlemelerin eksikliği, uluslararası güvensizlik anlamına geliyordu.

Azınlık andlaşmalarına taraf olması istenilen devletler azınlık haklarının uluslararası düzeyde güvence altına alınmasına itiraz ettiler. Çünkü söz konusu devletler andlaşmalardaki güvenceler nedeniyle iç işlerinde sorunlarla karşılaşacakları endişesini taşıyorlardı. Ancak, MC denetimi altında azınlıkların korunması (Bir devletin iç işlerine karışılması açısından) büyük güçlerin azınlıklara ilişkin eski sistemdeki müdahaleciliğini azaltmaktaydı. Fakat andlaşmaları imzalamaya zorlanan devletler müttefik güçlerin kendi iç işlerine karışmalarından oldukça endişe ediyorlardı. Çünkü güçlü devletlerin sınırları içinde de azınlıklar yaşamasına rağmen, bu güçlerin topraklarında yaşayan azınlıklar andlaşma kapsamına alınmamıştı. Bu çifte standartların en güzel örneği, Kuzey İtalya'da İtalyan olmayanların yaşadığı geniş bölgeler bulunmasına rağmen, buralarda yaşayan azınlıklar için bir azınlık andlaşması hazırlanmamış olmasıydı.

SONUÇ

Avrupa'da devletlerin tanınma süreçleri incelendiğinde, Avrupalı büyük güçlerin tanımayı önceden ön görülme koşulların ortaya çıkmasına paralel olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. 19. yüzyılda tanınma konusunda en iyi örnekler Belçika ve Yunanistan'ın tanınma sürecidir. Özellikle Belçika'nın tanınma süreci uluslararası güvenlik, uluslararası denge ve devletlerin çıkarları doğrultusunda tanımayı bir araç olarak kullanmasını göstermesi açısından ideal bir örnektir. Belçika, Fransız büyümesi ve istilasına karşı tampon oluşturma amacıyla Avrupalı büyük güçler tarafından Hollanda Krallığı ile birleştirilmişti. Belçikalılar, Krallığın bir parçası oldukları sürece ayrımcılıklarla karşı karşıya kalmış, bu nedenle birleşmeden oldukça rahatsız olmuşlardı. İsyan onlar için haklarını savunmak ve kültürleri korumak için en güvenilir yöntemdi. Ayrıca bu yöntemle, birleşik bir ülkeyi tercih etmek konusunda kararsız olan Avrupalı büyük güçlerin dikkatini çekmek mümkündü. Fransa'nın Hollanda'ya müdahale

³⁵ Edward Mandell House and Charles Seymour, **What Really Happened at Paris: The Story of the Peace Conference, 1918–1919**, Charles Scribner's Sons, New York, 1921, s. 73, <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=809920#> (11.02.2007). Peter D. Stachura, **Poland in the Twentieth Century**, St. Martin's Press, London, New York, 1999, s. 9-10.

tehdidinden hemen sonra, büyük güçler Belçika sorununu gündemlerine aldılar. Büyük güçler arasındaki uyuşmazlığın yüksek düzeyde olmasını fırsat bilen Belçikalılar, geçici bir hükümet kurma ve bağımsızlıklarını ilan etme konusunda hızlı davrandılar. Sonuçta, Belçikalılar bağımsızlık talebi ve onun getireceği avantajları kullanabilecekleri uygun bir zamanı yakaladıklarını düşündükleri bir anda, bağımsızlık talebinde bulundular. Yani, bağımsızlık düşüncesi isyanın başlamasından sonra ortaya çıktı. Bu talep karşısında büyük güçler, Belçika sorununu çözmek için bir konferans düzenlemeye karar verdiler.

Avrupalı büyük güçler, Avrupa’da huzur ve barışın sağlanabilmesi için Belçika’nın taleplerini karşılamaktan çok kendi çıkarlarının nasıl korunacağı sorunu üzerinde yoğunlaştılar. Konferansta ele alınan sorunların başlıcaları şunlardı; Sınır sorunu, ulusal borçların taksimi, nehir ve kanallarda gemi seyirleri ve Belçika hükümetinin oluşturulmasıydı. Konferansta, Rusya, Avusturya ve Prusya gibi güçler, Belçika’nın bağımsızlığına karşıydılar. Buna karşın İngilizler ve Fransızlar da bağımsızlık kararını desteklemişlerdi. Belçika’nın tanınması ancak bağımsızlığını ilanından iki ay sonra gerçekleşmiştir. Diğer sorunların çözümü ise sekiz yıl sürmüştür. Ancak, bu sorunlar 1831 yılında ilan edilen bağımsızlık ilanını etkilememiş, Belçika’nın tanınması için bir engel oluşturmamıştır.

Büyük güçlerin gözünde Belçika’nın gerek Hollanda Krallığının bir parçası olarak gerekse de tarafsız bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmesinin temel amacı, çıkarlarının gerçekleştirilmesiydi. Bu bağlamda, Avrupalı büyük güçlerin Belçika’nın bağımsızlığını tanınmasının dış politika açısından amacı ise Avrupa’da barışın korunması ve güçler arasında var olan dengenin sürdürülmesiydi. Belçika’nın bağımsızlığının tanınmasında bu devletin tarafsız bir devlet niteliğine büründürülmüş olmasının önemli bir yeri vardı. Çünkü tarafsızlık, Belçika’nın tanınmasından sonra da tanınmasından önceki “tampon bir konumda olma” işlevini sürdüreceğinden dolayı, Avrupalı büyük güçler açısından olumlu ve rahatlayıcı bir durum yaratmıştı. Belçika tanınması örneği, Avrupa’da güçler dengesinin korunması için devletlerin yapmak zorunda kaldığı gerekli bir işlem olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızda ele aldığımız Polonya, Çekoslovakya ve Yugoslavya’nın tanınmaları da 19. yüzyılda devletlerin tanınmalarına benzerlik göstermektedir. Bu üç devletin tanınması 1914 yılı öncesi olayların sürekliliğini göstermiştir. Polonyalılar, Çekoslovaklar ve Yugoslavlar Paris Barış Konferansından önce kendi krallıklarının temellerini atmaya başlamışlardır. 19 yüzyılda birçok yeni devlet uluslararası krizlerden sonra kurulduğu gibi, bu devletlerin kurulmaları ve aralarındaki sorunların çözümüne bir uluslararası konferans çerçevesinde varılmıştır. Yeni devletlerin aralarındaki sorunların çözümünün sağlanmasında, bu devletlerin tanınmasının bu sorunların çözümüne bağlanmasının etkisi büyük olmuştur.

Çalışmamız uluslararası toplumun eşit bir üyesi olmak için tanınmak isteyen ve bağımsızlık ilan eden devletlerin tanınması üzerinde yoğunlaşmıştır. Çalışmamızda tanınma konusunun siyasi yönü ağır basan bir konu olduğu düşüncesi hâkimdir. Bu düşünce, tanımaya ilişkin siyasi bakış açısının uluslararası sistemde barış, güvenlik, düzen ve sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önemli bir rol oynamasından kaynaklanmaktadır. Sonuçta, tanınma sürecini iyi anlayabilmek için uluslararası hukuk ile uluslararası ilişkiler arasında var olan ilişkide dengeyi sağlayacak daha iyi bir kurallar bütünü oluşturmak gerekir.

KAYNAKÇA

AGNEW, Hugh Lecaine, "New States, Old Identities? The Czech Republic, Slovakia, and Historical Understandings of Statehood", **Nationalities Papers**, Vol. 28, No. 4, 2000,s.619-650.

BISKUPSKI, M.B., **The History of Poland**, Greenwood Press, London, 2000.

CLOGG, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınevi, İstanbul,1997.

CRAWLEY, C.W. , **The Question of Greek Independence: A Study of British Policy in the Near East, 1821–1833**, Cambridge,1930, <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=4912048#> (11.02.2009).

FISHMAN, J.S., **Diplomacy and Revolution: The London Conference of 1830 and the Belgian Revolt**,CHEV,Amesterdam,1988.

HALECKI, O., **History of Poland**, J.M. Dent & Sons Ltd.,London,1955.

HEATER, Derek, **National Self-Determination**, Macmillan, London,1994.

HOUSE, Edward Mandell, SEYMOUR, Charles, **What Really Happened at Paris: The Story of the Peace Conference, 1918–1919**, Charles Sribner's Sons, New York, 1921.

<http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=809920#> (19.04.2009).

KELLY, Michael J., " Political Downsizing: The Re- Emergence of Self-Determination, And The Movement Toward Smaller, Ethnically Homoceneous States", **Drake Law Review**, Vol.47,No.2,1999,s.211-276.

LAL, Shiv, **Politico-Legal History of Nations**, Poland, New Delhi, 1996.

LOWE, Jhon, **Britain and Foreign Affairs, 1815–1885: Europe and Overseas**, Routledge, London and New York,1998.

MAMATEY, Victor S. – LUZA, Radomir, **The History of Czechoslovakia Republic 1918–1948**, Princeton University Press, New Jersey,1973.

MANSEL, Philip , "The Foundation Of Belgium", **History Today**, Vol.56,No.5,2006, ss.21-27.

POLISENKY, J.V., **History of Czechoslovakia in Outline**, London,1991.

REDDAWY, F. – PENSON, J.H. - HALECKI,O. – DYBOSKI, R., **The Cambridge History of Poland**, Cambridge University Press, Cambridge,1941.

STACHURA, Peter D., **Poland in the Twentieth Century**, St. Martin's Press, London, New York,1999.

Belgeler

Annex B to Protokol No.10., **House of Commons Parliamentary Papers** ,Vol.42,1833,s.300-305.

Belgian Events, Publication of the Belgian Embassy in London, London, 2005,s.13.

<http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=goto&id=FRUS.FRUS1914-1920v2&isize=M&submit=Go+to+page&page=139> (Erişim tarihi 25.03.2009).

<http://www.diplomatie.be/london/media/london/SpecialBE0512.pdf> (Erişim tarihi 24.08.2009).

Protocol no.19, 19 February 1833, **House of Commons Parliamentary Papers**, Vol.42,1833,s.315-318.

Protocol of December 12, **House of Commons Parliamentary Papers** , Vol.32,1828,s.661–681.

Protokol no. 11,January 20,1831 and Protokol no.12, January 27,1831, **House of Commons Parliamentary Papers**, Vol.32,1833,s.306–308.

Protokol no.7, December20 ,1830, **House of Commons Parliamentary Papers**, Vol.42,1833,s.298-301.

United States Department of State / Papers relating to the Foreign Relations of the United States. **The Lansing papers**, 1914-1920 (in two volumes), Volume II (1914-1920),s.139-140.